2. ПЕДАГОГІЧНИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ ДОСВІД

Валентин Володимирович Бондаренко,
доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри спеціальної фізичної підготовки
Національної академії внутрішніх справ,
м. Київ, Україна

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0170-2616>

Наталія Юріївна Худякова,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри спеціальної фізичної підготовки
Національної академії внутрішніх справ,
м. Київ, Україна

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9068-2767>

Юрій Ігорович Давигора,
кандидат психологічних наук,
завідувач кафедри тактичної підготовки,
Національної академії внутрішніх справ,
м. Київ, Україна

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7355-021X>

Сергій Віталійович Русанівський,
завідувач кафедри вогневої підготовки
Національної академії внутрішніх справ,
м. Київ, Україна

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3752-5316>

УДК 351.741:005.963

DOI [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2020-4\(79\)-37-44](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2020-4(79)-37-44)

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ ПІД ЧАС ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація.

У статті опрацьовано нормативні документи, які висвітлюють специфіку освітнього процесу в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Здійснено аналіз особливостей службової діяльності поліцейських.

Встановлено низький рівень сформованості в працівників професійних умінь і навичок, які необхідні для ефективного протидіювання з озброєним правопорушником. Обґрунтовано новітню методику навчання майбутніх правоохоронців до діяльності в умовах зіткнення з нападником, озброєним холодною зброєю. Виявлено позитивний вплив пропонованої методики навчання на динаміку рівнів теоретичної та практичної підготовленості здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: *методика навчання; навички; освітній процес; поліцейський; професійні уміння; професійна підготовка.*

Ефективність службової діяльності працівників Національної поліції України визначається рівнем їх професійної підготовки [1–3]. З дидактичних позицій процес підготовки майбутніх фахівців до ефективного виконання службової діяльності вчені розглядають як поступовий і послідовний перехід від теоретичних знань та уявлень про основні закономірності у взаємодіях, правила й умови діяльності до формування відповідних умінь і навичок [3; 4]. Уміння та навички необхідні майбутнім працівникам поліції для ефективного виконання службових завдань, формують під час професійної підготовки [1].

Опрацювання нормативної бази дає підстави констатувати, що професійну підготовку працівників поліції здійснюють поетапно та відповідно до ст. 72 Закону України «Про Національну поліцію» [5, с. 54]. Професійна підготовка працівників поліції передбачає такі складники: первинна професійна підготовка; підготовка у закладах вищої освіти (ЗВО) зі специфічними умовами навчання; післядипломна освіта; службова підготовка.

Підґрунтя для формування професійних умінь та навичок у майбутніх правоохоронців закладається у процесі фахової підготовки: у процесі опанування курсу первинної професійної підготовки поліцейських або під час навчання у ЗВО зі специфічними умовами навчання. Удосконалення – унаслідок набуття практичного досвіду та під час подальшого професійного навчання поліцейських у системі службової підготовки та післядипломної освіти [6, с. 4].

У Законі України «Про Національну поліцію» визначено, що поліцейські, яких уперше прийнято на службу в поліцію, зобов'язані пройти курс первинної професійної підготовки [5, с. 54]. Первинна професійна підготовка поліцейських спрямована на формування у слухачів спеціальних навичок, необхідних для виконання повноважень поліції, зокрема умінь щодо зберігання, носіння, застосування й використання вогнепальної зброї.

Підготовку поліцейських у ЗВО зі специфічними умовами навчання здійснюють на підставі контракту про здобуття освіти, який укладають між закладом освіти, відповідним органом поліції та особою, яка навчається [5, с. 55]. Термін навчання становить три або чотири роки залежно від спеціальності.

Головним видом професійного навчання працівників поліції під час професійної діяльності є службова підготовка, яку розглядають як систему заходів, що спрямовані на закріплення й оновлен-

ня необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції відповідно до оперативної обстановки, специфіки та профілю його оперативно-службової діяльності [6, с. 4]. Службову підготовку в підрозділах поліції здійснюють у робочий час згідно з розкладом занять.

Аналіз завдань, що доводиться виконувати поліцейським під час службової діяльності засвідчує наявність контактів з озброєними й агресивно налаштованими правопорушниками. Насамперед це стосується працівників підрозділів особливого призначення, кримінальної поліції, патрульної поліції. Така специфіка діяльності зумовлює необхідність формування професійних умінь та навичок застосування поліцейських заходів примусу в умовах ризику.

Детальне вивчення ситуацій збройного опору дає підстави констатувати непоодинокі випадки нападу на представників влади із застосуванням холодної зброї. Правопорушники застосовують різноманітну короткоклінкову зброю (ножі). Переважно під час нападу правопорушника, поліцейські стикалися з труднощами та не мали змоги ефективно виконати захисні дії та застосувати поліцейські заходи примусу. Тобто професійні вміння та навички виконання захисних дій у випадку нападу з використанням холодної зброї у правоохоронців сформовані недостатньо. В умовах екстремальних ситуацій їх ефективність є досить низькою. Частково це зумовлено стресовістю, під час якої у працівників виникає м'язова скутість [7].

Реалії практичної діяльності дають підстави констатувати, що низький рівень сформованості професійних умінь та навичок у працівників поліції знижує ефективність їх службової діяльності. Це засвідчує необхідність розроблення сучасної ефективної методики навчання здобувачів, яка б повно задовольняла вимоги їх майбутньої професійної діяльності.

Вивчення наукових праць [3; 8; 9] доводить, що в умовах ризику важливим для правоохоронців є вчасний вибір і застосування засобів фізичного впливу, що відповідають ступеню загрози. Згідно зі свідченнями низки вчених [1; 3; 10] формування професійних умінь та навичок майбутніх фахівців відбувається більш ефективно завдяки практичній спрямованості освітнього процесу та застосуванню інноваційних методів навчання. У цьому контексті О. Моргунов та інші вчені [10] рекомендують вводити в навчальні заняття зі спеціальної фізичної підготовки курсантів спеціальні завдання, які розроблені на основі реальних

ситуацій, серед яких наявні як стандартні, найбільш поширені, так і проблемні.

Система професійної підготовки поліцейських потребує вдосконалення та розроблення методик навчання, що будуть адаптованими до реалій практичної діяльності та сприятимуть формуванню стійких професійних умінь і навичок.

Грунтовний аналіз наукової літератури засвідчує [1; 12], що трактування поняття «професійна підготовка» різняться. Це зумовлено специфікою професійної діяльності фахівців і виконуваних ними завдань. Учені констатують, що зміст професійної підготовки істотно впливає на вибір методів, форм і технічних засобів навчання [13]. Лише тоді, коли завдання, зміст, форми й методи педагогічного процесу будуть становити цілісну логічну систему, коли науково-педагогічний працівник продумає зв'язки між цими компонентами та обере їх раціональні варіанти, можна очікувати на досягнення бажаного результату. У контексті фахової підготовки майбутніх правоохоронців – це набуття спеціальних знань, формування вмінь і навичок, розвиток професійно важливих рис.

У науковій літературі професійні навички трактують як доведені до автоматизму способи ефективного виконання будь-якої професійної дії [1; 3]. Дослідник В. Монастирський [11], вивчаючи педагогічні умови розвитку професійних навичок майбутніх правоохоронців у процесі тактико-спеціальної підготовки, класифікував навички на: *прості* та *складні*; за змістовно-функціональними особливостями; за психофізичними особливостями (сенсорні, розумові, рухові, комплексні). Науковець класифікує загальні професійні вміння та навички у сферах, що необхідні працівникові правоохоронних органів для виконання службових обов'язків за різних обставин і дій в екстремальних ситуаціях, на **вісім груп**: 1) навички постійної професійної пильності; 2) навички візуального випередження дій злочинця; 3) навички вибору тактично правильних дій; 4) навички забезпечення особистої безпеки; 5) навички маневрування, переміщення під час сутички; 6) навички поведінки правоохоронця в сутичці зі злочинцем; 7) здатність до колективної взаємодії; 8) навички тактики ведення переговорів зі злочинцем (комунікативні навички).

Учені [1; 3] стверджують, що ефективне формування професійних умінь і навичок майбутніх правоохоронців буде здійснюватися за умови дотримання основних дидактичних принципів, закономірностей освітнього процесу й урахування визначальних методологічних підходів. У контексті професійної підготовки майбутніх працівників патрульної поліції виокремлюють ключові методологічні підходи, серед яких: аксіологічний, гуманістичний, діяльнісний, інтеграційний, компетентнісний, особистісно зорієнтований, синергетичний, системний [14, с. 82].

Мета статті полягає в тому, щоб визначити вплив новітньої методики навчання на ефективність формування професійних умінь та навичок майбутніх правоохоронців під час фахової підготовки.

Задля досягнення мети дослідження було використано комплекс сучасних загальнонаукових методів, серед яких: теоретичні (метод концептуально-порівняльного аналізу, структурно-системного аналізу, синтезу, узагальнення), емпіричні (анкетування, тестування, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент), методи математичної статистики.

Для перевірки впливу занять за пропонованою методикою на ефективність формування професійних умінь та навичок курсантів протидіяти нападу супротивника, озброєного холодною зброєю, було організовано педагогічний експеримент. Експериментальні дослідження проведено на базі Національної академії внутрішніх справ із залученням курсантів другого курсу (набір 2018 р.), які проходили підготовку за спеціальністю «Правоохоронна діяльність» (262), галузь знань «Цивільна безпека» (26), спеціалізація «Кримінальна поліція». Було сформовано експериментальну (ЕГ = 30) та контрольну групи (КГ = 32). Формування контрольної та експериментальної вибірок здійснювали за допомогою методу випадкового відбору.

Залучення курсантів другого курсу зумовлено тим, що протидія з озброєним правопорушником належить до складних видів діяльності та вимагає певного рівня сформованості спеціальних умінь і навичок застосування поліцейських заходів примусу (прийомів рукопашного бою, спеціальних засобів і вогнепальної зброї). Під час навчання на першому курсі (2018–2019 навчальний рік) курсанти пройшли підготовку за чинною навчальною програмою зі спеціальної фізичної підготовки, що передбачала опанування заходів фізичного впливу під час нападу озброєного супротивника.

Курсанти КГ навчалися за традиційною методикою відповідно до чинної програми. Теоретична частина занять була визначена термінологією та коротким роз'ясненням правил технічного виконання прийомів, тобто тим, що відповідало традиційному підходу до навчання. На заняттях переважно демонструвалося практичне виконання прийомів.

Основний педагогічний експеримент тривав протягом третього семестру 2019–2020 навчального року (вересень 2019 р. – грудень 2019 р.). Виявлення впливу авторської методики навчання на якість формування професійних умінь і навичок курсантів здійснювалося на підставі аналізу динаміки теоретичної та практичної підготовленості. Теоретичну підготовленість визначали шляхом проведення спеціального тестування у формі опитування за принципом «питання–відповідь».

Питання стосувалися ознак вияву рівня мотивації супротивника до нападу, зовнішніх ознак погрози, підготовчих рухів, що передують нападу, варіантів застосування заходів фізичного впливу тощо. Під час опитування враховувалася чіткість і повнота відповідей. Усього було задано 50 питань, максимальна кількість балів, яку можна було отримати – 100. Чітку та повну відповідь оцінювали у *два бали*, неповну – в *один*. Якщо курсант на поставлене запитання відповіді не надавав, то не отримував жодного бала.

Визначення практичної підготовленості передбачало моделювання ситуації зіткнення з правопорушником, озброєним холодною зброєю. Курсанти ЕГ і КГ піддавалися нападу з різних дистанційних зон (від одного до восьми метрів) з використанням таких способів: 1) «удар ножом на близькій відстані»; 2) «удар ножом під час швидкого наближення»; 3) «удар ножом під час швидкого наближення та захоплення одягу». Напад здійснювали спеціально підготовлені особи, яких було проінструктовано стосовно способів, швидкості та дистанційних зон, з яких виконувалися атакувальні дії. Курсантам ЕГ і КГ необхідно було вжити захисних дій (застосувати прийоми рукопашного бою, спеціальні засоби або «вогнепальну» зброю), які б відповідали ступеню загрози. Курсанти, які брали участь у педагогічному експерименті піддавалися 20-ти спробам кожного з трьох варіантів нападу. Тобто для визначення рівня практичної підготовленості особам ЕГ та КГ необхідно було протистояти 60-ти нападам супротивника, озброєного холодною зброєю. Послідовність способів атакувальних дій постійно змінювалася. Тестування здійснювалося в *три етапи* впродовж одного дня.

Розробленню новітньої методики навчання передувало проведення анкетування працівників практичних підрозділів, яким доводилося стикатися з агресивно налаштованими озброєними правопорушниками, або працівників, які були свідками таких подій. На підставі опрацювання результатів анкетування виявлено:

- сукупність зовнішніх умов, за яких відбувалися зіткнення поліцейських із порушниками закону та їх вплив на подальший розвиток ситуації;
- сукупність підготовчих рухів, що передують атакувальним діям та особливостей їх вияву (міміка, пантоміміка, положення рук, особливості ходи під час наближення тощо);
- критерії оцінювання ступеня небезпеки та прийняття вірних рішень;
- позиційне розташування тощо.

На основі систематизації отриманих даних структуровано теоретичний блок методики. Під час проведення педагогічного експерименту теоретичні знання надавалися курсантам із залученням методів усної, друкованої та сенсорної передачі інформації.

Встановлено, що залежно від зовнішніх умов, виду зброї, вихідного розміщення її в руці існують різні варіанти нападу. Найнебезпечнішими способами атакувальних дій з використанням ножа є напад на близькій відстані (38,2 %); у разі більшої дистанції – завдання удару під час швидкого наближення (26,8 %), а також під час швидкого наближення із захопленням одягу (16,4 %). Так, 18,6 % становили інші способи нападу, серед яких: удар ножом згори, збоку чи навдліг, а також удари, з використанням фехтувальної техніки й оманливих рухів. З урахуванням найпоширеніших і найнебезпечніших ударів ножом формувалася практичний курс авторської методики навчання: розроблялися способи атакувальних дій, які застосовувалися під час навчально-тренувальних сутичок і ситуаційні завдання, які моделювалися під час практичних занять.

Практичний курс методики навчання передбачав формування професійних умінь та навичок у застосуванні засобів фізичного впливу на підґрунті засвоєних теоретичних знань шляхом застосування елементів професійного моделювання та розвитку спеціальних фізичних якостей. Професійне моделювання полягає у виконанні ситуаційних завдань – фрагментів службової діяльності, наближених до реальних умов, відпрацювання різних варіантів дій, тобто програвання ролей, які здобувачам доведеться виконувати в майбутній професійній діяльності, набуття професіоналізму.

Відповідно до розробленої методики формування умінь та навичок застосування заходів фізичного впливу здійснювалося під час проведення навчально-тренувальних сутичок. На початкових етапах підготовки авторська методика передбачала використання повністю обумовлених сутичок, де заздалегідь визначалися ролі партнерів (атакувальні, захисні), підбір прийомів для особи, яка здійснює атакувальні дії, послідовність дій, а також приймів захисту. Після впевненого виконання захисних дій в освітній процес вводилися частково обумовлені сутички, де визначається, хто атакує, без вказівки якими способом це буде здійснено. Для стійкого формування вмінь та готовності йти на розумний ризик, тобто таке зближення з супротивником, що дає змогу відбити напад та обеззброїти його, незважаючи на форми протидії, застосовувалися вільні сутички [15]. Також з метою ефективнішого формування професійних навичок використовуються методи навчання, які передбачають створення ігрової та змагальної ситуації під час виконання ситуаційних завдань. Окрім цього, для розвитку професійно важливих фізичних якостей в освітньому процесі застосовувалися рівномірний, перемінний, повторний, інтервальний, коловий методи.

Перевірка авторської методики навчання передбачала проведення констатувального та

формульованого етапів педагогічного експерименту. Математичне опрацювання отриманих даних засвідчило, що на констатувальному етапі педагогічного експерименту рівень теоретичної підготовленості курсантів ЕГ та КГ достовірно сильно не різнився ($p > 0,05$) й оцінювався в $32,4 \pm 1,1$ бала, КГ – $31,7 \pm 1,0$. Загалом такі результати свідчать про низький рівень теоретичної підготовленості.

Рівень практичної підготовленості осіб ЕГ і КГ (табл. 1) також достовірно не різнився ($p > 0,05$). Так, під час відбиття нападу у разі завдання «удару ножом на близькій відстані», результативність в осіб ЕГ становила $8,2 \pm 0,32$ (41 %) успішних сутичок із 20-ти атакуювальних дій, а в

осіб КГ – $8,8 \pm 0,33$ (44 %). У разі виконання «удару ножом під час швидкого наближення» в курсантів ЕГ було зафіксовано $9,5 \pm 0,35$ (47,5 %) успішних сутичок, а у КГ цей показник становив $10,3 \pm 0,32$ (51,5 %). Ефективність захисних дій від третього способу нападу – «удар ножом під час швидкого наближення та захоплення одягу» у представників ЕГ становила $6,9 \pm 0,40$ (34,5 %), КГ – $7,4 \pm 0,43$ (37 %) успішних сутичок із 20-ти атакуювальних дій.

Такі результати можна пояснити недостатнім рівнем підготовленості курсантів саме до нападу, що визначається значною швидкістю та несподіваністю дій. Загальна успішність сутичок у курсантів ЕГ становила 41 %, у КГ – 44,2 %.

Таблиця 1

Динаміка практичної підготовленості курсантів ЕГ та КГ під час педагогічного експерименту, к-ть успішних сутичок із 20-ти атакуювальних дій

Констатувальний етап педагогічного експерименту				Формувальний етап педагогічного експерименту			
ЕГ (n = 30)	КГ (n = 32)	Рівень значущості		ЕГ (n = 30)	КГ (n = 32)	Рівень значущості	
X ± m	X ± m	t	p	X ± m	X ± m	t	p
«Удар ножем на близькій відстані»							
8,2 ± 0,32	8,8 ± 0,33	1,305	> 0,05	14,8 ± 0,29	9,7 ± 0,33	11,609	< 0,001
Достовірність різниці (pEG _к – pEG _ф)				p < 0,001			
Достовірність різниці (pKG _к – pKG _ф)				p > 0,05			
«Удар ножем під час швидкого наближення»							
9,5 ± 0,35	10,3 ± 0,32	1,687	> 0,05	16,6 ± 0,22	11,4 ± 0,34	13,391	< 0,001
Достовірність різниці (pEG _к – pEG _ф)				p < 0,001			
Достовірність різниці (pKG _к – pKG _ф)				p < 0,05			
«Удар ножем під час швидкого наближення та захоплення одягу»							
6,9 ± 0,40	7,4 ± 0,43	0,851	> 0,05	15,6 ± 0,28	8,5 ± 0,38	15,042	< 0,001
Достовірність різниці (pEG _к – pEG _ф)				p < 0,001			
Достовірність різниці (pKG _к – pKG _ф)				p > 0,05			

Завершення третього семестру навчання збіглося з проведенням формульованого етапу педагогічного експерименту. Завдання цього етапу – виявлення впливу авторської методики на формування професійних умінь і навичок, які пов'язані з діяльністю в умовах нападу з правопорушником, озброєним холодною зброєю.

Результати формульованого етапу експерименту засвідчили достовірну різницю в рівнях теоретичної та практичної підготовленості курсантів ЕГ і КГ. Математичне опрацювання отриманих даних, дало підстави констатувати, що в середньому рівень знань осіб ЕГ підвищився на 46,8 бала й становив $79,2 \pm 0,89$ ($p < 0,001$). Недостовірне покращення результатів теоретичної підготовленості простежувалося в осіб КГ ($p > 0,05$). Їх рівень знань підвищився лише

на 2,4 бала й досяг $34,1 \pm 0,96$. Часткове покращення відбулося завдяки набуттю досвіду, який сформувався під час практичного виконання заходів фізичного впливу. Однак необхідно зазначити, що курсанти КГ, на відміну від курсантів ЕГ, недостатньо швидко та чітко могли висловити власні думки стосовно орієнтації в складних ситуаціях.

Результати тестування практичної підготовленості дають підстави констатувати підвищення кількості сутичок із позитивним наслідком для майбутніх правоохоронців в обох групах (див. табл. 1). В осіб ЕГ ефективність сутичок під час виконання супротивником «удару ножом на близькій відстані» достовірно покращилася ($p < 0,001$) й досягла $14,8 \pm 0,29$ (74 %) успішно відбитих нападів із 20-ти атакуювальних дій,

в осіб КГ цей показник підвищився не достовірно ($p > 0,05$) й становив $9,7 \pm 0,33$ (48,5 %).

У разі виконання завдання «удару ножем під час швидкого наближення» зафіксовано достовірну різницю в рівні підготовленості осіб ЕГ і КГ ($p < 0,001$). Причому в курсантів ЕГ результативність підвищилася на 7,1 ($p < 0,001$) й досягла $16,6 \pm 0,22$ (83 %). У курсантів КГ кількість успішних сутичок зросла на 1,1 й становила $11,4 \pm 0,34$ (57 %), що достовірно краще, порівнюючи з констатувальним етапом педагогічного експерименту ($p < 0,05$).

Достовірно різнилася практична підготовленість курсантів ЕГ і КГ в умовах відбиття «удару ножем під час швидкого наближення та захоплення одягу» ($p < 0,001$). У представників ЕГ зафіксовано $15,6 \pm 0,28$ (78 %) сутичок із позитивним наслідком, що на 8,7 більше ніж на констатувальному етапі. У здобувачів КГ успішність сутичок підвищилася не достовірно ($p > 0,05$) й становила $8,5 \pm 0,38$ (42,5 %). На підставі математичного опрацювання отриманих результатів, встановлено, що загальна успішність сутичок у курсантів ЕГ підвищилася на 37,3 % й досягла 78,3 %. У осіб КГ – на 5,1 % й становила й 49,3 %.

Аналізуючи результати формувального етапу педагогічного експерименту, необхідно наголосити на ефективності пропонованої методики навчання. Отримані дані свідчать, що впровадження теоретичного блоку сприяло формуванню в осіб ЕГ умінь у прогнозуванні ступеня небезпеки та виконанні відповідних рухових дій, що пов'язано з відбиттям збройного нападу. В одних випадках – це дії на випередження, а в інших – збільшення дистанції, застосування спеціальних засобів або «вогнепальної» зброї. Формуванню вмінь виявлення підготовчих рухів, що передують нападу сприяло застосування в освітньому процесі ситуаційних завдань, які передбачали моделювання найпоширеніших ситуацій збройного нападу.

Аналіз результативності виконання захисних дій у випадку виконання «удару ножем під час швидкого наближення» та «удару ножем під час швидкого наближення та захоплення одягу» дає підстави констатувати, що в традиційних методиках навчання не акцентується на таких небезпечних варіантах атакуючих дій, тому працівники є недостатньо адаптованими до них. В умовах виконання захисних дій у випадку «удару ножем під час швидкого наближення та захоплення одягу» важливим є відчуття міцності захоплення супротивником одягу. У курсантів ЕГ за період проведення педагогічного експерименту більше сформувалися вміння, що допомагали їм реагувати на початковій стадії захоплення, коли воно ще недостатньо міцне.

Сутички з негативним наслідком у курсантів ЕГ зумовлені неухважністю, недостатньою зібраністю та низьким рівнем розвитку швидкісних

якостей. Це виявлялося за умови нападу на близькій дистанції. Недостатня уважність негативно впливала на виявлення небезпеки і, як наслідок, на успішність сутичок.

Отже, результати сутичок осіб КГ свідчать про недостатню адаптованість до несподіваного вияву небезпеки. Низька теоретична підготовленість не сприяла вчасному виявленню агресивних намірів у діях супротивника й відповідному реагуванню. Тому під час зіткнення з озброєним супротивником вони не завжди були спроможні відреагувати відповідними захисними діями.

Результати педагогічного експерименту засвідчили прогресивний характер підготовленості курсантів ЕГ та КГ. Було виявлено достовірну різницю як в теоретичній, так і в практичній підготовленості осіб ЕГ ($p < 0,001$). Застосування авторської методики дало змогу підвищити теоретичну підготовленість у курсантів ЕГ на 46,8 %, у КГ – на 2,4 %. Загальна успішність сутичок у представників ЕГ зросла на 37,3 % й досягла 79,2 %, а у КГ – на 5,1 %, що становило 49,3 % сутичок з позитивним наслідком для майбутніх правоохоронців. Такі результати свідчать про ефективність розробленої методики навчання.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в обґрунтуванні методики вдосконалення професійних умінь і навичок під час навчальних занять у системі службової підготовки поліцейських.

Використані літературні джерела

1. Бондаренко В.В. Професійна підготовка працівників патрульної поліції: зміст і перспективні напрями: монографія. Київ, 2018. 524 с.
2. Пліско В.І., Бондаренко В.В. Вплив системи поетапної підготовки на розвитку когнітивного критерію професійної готовності майбутніх працівників патрульної поліції. *Вісник Черкаського університету*. 2018. Вип. 14. С. 66–72. (Серія «Педагогічні науки»).
3. Бондаренко В.В. Формування рухових умінь та навичок курсантів вищих навчальних закладів МВС України у процесі занять зі спеціальної фізичної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Чернігів, 2012. 219 с.
4. Пронтенко К., Пліско В., Грибан Г., Бондаренко В. Stages of formation of professional preparedness of patrol and security police employees. *Вісник Черкаського університету*. 2019. Вип. 2. С. 99–104. (Серія «Педагогічні науки»). DOI: 10.31651/2524-2660-2019-2-99-104.
5. Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
6. Бондаренко В.В. Службова підготовка як складова системи професійного навчання працівників Національної поліції України. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2017. Вип. 7 (89). С. 4–8. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт»)). URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/20127/1/Bondarenko%20V.V..pdf>.

7. Посохова Я.С. Професійне самоздійснення як психологічна проблема ефективної підготовки працівників поліції. *Психологічні перспективи*. 2016. Вип. 28. С. 235–244. URL: <https://psychoprospects.eenu.edu.ua/index.php/psychoprospects/article/view/25>.

8. Плisko В.І. Шляхи вирішення проблеми готовності правоохоронців до виконання службових обов'язків під час припинення злочинів. *Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту*. 2004. № 21. С. 49–56.

9. Бондаренко В.В. Методика підготовки майбутніх правоохоронців до протистояння із супротивником, озброєним ножом. *Юридична психологія та педагогіка*. 2013. № 1 (13). С. 81–91.

10. Моргунов О.А. Удосконалення фізичної підготовки правоохоронців МВС України на початковому етапі навчання. *Честь і закон*. 2014. № 2. С. 46–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chiz_2014_2_10.

11. Монастирський В.М. Педагогічні умови формування професійних навичок майбутніх правоохоронців у процесі тактико-спеціальної підготовки у вищих навчальних закладах МВС України: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Луганськ, 2007. 20 с.

12. Яворська Г.Х., Рудницький В.Є. Професійна готовність до дій в нетипових ситуаціях у працівників особового складу спеціального підрозділу ОВС України. *Наука і освіта*. 2013. № 1–2. С. 241–244. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2013_1-2_66.

13. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Академвидав, 2014. 456 с.

14. Бондаренко В.В., Данильченко В.А., Худякова Н.Ю., Кримець О.І. Методологічні підходи до професійного навчання майбутніх працівників патрульної поліції. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2019. Вип. 2. С. 80–88. URL: http://pi.ioid.gov.ua/images/pdf/2019_2/11.pdf. (Серія «Педагогічні науки»). DOI: <https://doi.org/10.32405/2413-4139-2019-2-80-88>.

15. Дідковський В.А., Бондаренко В.В., Кузенков О.В. Фізична підготовка працівників Національної поліції України : навч. посіб. Київ : Нац. акад. внутр. справ ; Кандиба Т. П., 2019. 98 с.

References

1. Bondarenko, V.V. (2018). *Profesiina pidhotovka pratsivnykiv patrolnoi politzii: zmist i perspektyvni napriamy* [Professional training of patrol police officers: content and promising directions]. Kyiv.

2. Plisko, V., & Bondarenko, V. (2019). Vplyv systemy poetapnoi pidhotovky na rozvytku kohnityvnoho kryteriiu profesiinoti hotovnosti maibutnykh pratsivnykiv patrolnoi politzii [Stages of Formation of Professional Preparedness of Patrol and Security Police Employees]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu – Cherkasy University Bulletin*. 2. P. 99–104. doi: 10.31651/2524-2660-2019-2-99-104.

3. Bondarenko, V.V. (2012). Formuvannya rukhovykh umin ta navychok kursantiv vyshchykh navchalnykh zakladiv MVS Ukrainy u protsesi zaniat zi spetsialnoi fizychnoi pidhotovky [Formation of motor skills and

skills of cadets of higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in the process of training on special physical training]. *Candidate's thesis*. Chernihiv.

4. Prontenko, K., Plisko, V., Griban, G., & Bondarenko, V. (2019). Stages of Formation of Professional Preparedness of Patrol and Security Police Employees. *Visnyk Cherkaskoho universytetu – Cherkasy University Bulletin*. 2, P. 99–104. DOI: 10.31651/2524-2660-2019-2-99-104.

5. Zakon Ukrainy “Pro Natsionalnu politsiu”: vid 2 lyp. 2015 r. No. 580-VIII [Law of Ukraine “On National Police” from July 2, 2015, No. 580-VIII]. (n.d.). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

6. Bondarenko, V.V. (2017). Sluzhbova pidhotovka yak skladova systemy profesiinoho navchannia pratsivnykiv Natsionalnoi politzii Ukrainy [Service training as part of a system of professional training for National Police staff of Ukraine]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova – Scientific journal of the National Pedagogical University named after MP Drahomanov*. 7(89). P. 4–8. Retrieved from: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/20127/1/Bondarenko%20V.V..pdf>.

7. Posokhova, Yu.S. (2016). Professional self-fulfillment as a psychological problem of Police officer's effective training [Professional self-realization as a psychological problem of effective training of a police officer]. *Psychological perspectives*. 28. Retrieved from: <https://psychoprospects.eenu.edu.ua/index.php/psychoprospects/article/view/25>.

8. Plisko, V.I. (2004). Shlyaxy vyrishennya problemy gotovnosti pravooxorontsiv do vykonannya sluzhbovykh obovyazkiv pid chas prypynennya zlochyniv [Ways of solving the problem of readiness of law enforcement officers to perform official duties during the termination of crimes]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu – Pedagogy, psychology and medical-biological problems of physical education and sports*, 21, P. 49–56.

9. Bondarenko, V.V. (2013) Metodyka pidhotovky maibutnykh pravooxorontsiv do protyborstva iz suprotivnykom, ozbroienym nozhem [Methods of preparing future law enforcement officers to confront an enemy armed with a knife]. *Yurydychna psykholohiia ta pedahohika – Legal psychology and pedagogy*. 1 (13), P. 81–91.

10. Morhunov, O.A. (2014). Udoskonalennia fizychnoi pidhotovky pravooxorontsiv MVS Ukrainy na pochatkovomu etapi navchannia [Improvement of physical training of law enforcement officers of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine at the initial stage of training]. *Chest i zakon – Honor and law*. 2, P. 46–49. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chiz_2014_2_10.

11. Monastyrskyi, V.M. (2007). Pedahohichni umovy formuvannia profesiinykh navychok maibutnykh pravooxorontsiv u protsesi taktyko-spetsialnoi pidhotovky u vyshchykh navchalnykh zakladakh MVS Ukrainy [Pedagogical Conditions of Formation of

Professional Skills of Future Law Enforcement Officers in the Process of Tactical Special Training in Higher Educational Institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. *Candidate's thesis*. Luhansk.

12. Yavorska, H.Kh., & Rudnytskyi, V.Ye. (2013). *Profesiina hotovnist do dii v netypovykh sytuatsiakh u pratsivnykiv osobovoho skladu spetsialnoho pidrozdilu OVS Ukrainy* [Professional readiness to act in atypical situations in the personnel of the special unit of the police department of Ukraine]. *Nauka i osvita – Science and education*. 1–2, P. 241–244.

13. Fitsula, M.M. (2014). *Pedahohika vyshchoi shkoly* [Pedagogy of high school] (2nd ed.). Kyiv: Akademydav.

14. Bondarenko, V.V., Danylchenko, V.A., Khudiakova, N.Yu., & Krymets, O.I. (2019). *Metodolohichni pidkhody do profesiinoho navchannia maibutnikh pratsivnykiv patrolnoi politsii* [Methodological approaches to professional training of future patrol police officers]. *Pedahohichni innovatsii: idei, realii, perspektyvy – Pedagogical Innovations: Ideas, Realities, Perspectives*, 2. P. 80–88. Retrieved from: http://pi.iod.gov.ua/images/pdf/2019_2/11.pdf. DOI: doi.org/10.32405/2413-4139-2019-2-80-88.

15. Didkovskyi, V.A., Bondarenko, V.V., & Kuzenkov, O.V. (2019). *Fyzychna pidhotovka pratsivnykiv Natsionalnoi politsii Ukrainy* [Physical training of employees of the National Police of Ukraine]. Kyiv.

Bondarenko Valentyn, Khudiakova Nataliia, Davyhora Yurii, Rusanivskyi Serhii. Formation of Professional Skills and Abilities of Future Law Enforcement Officers During Professional Training.

Summary.

Normative documents covering the specifics of the educational process in higher education institutions with specific learning conditions have been developed. The analysis of features of official activity of police officers is carried out.

It was found that the formation of professional skills and abilities necessary for police officers to effectively

confront an armed enemy does not meet modern requirements for professional activities.

The latest method of training future law enforcement officers to work in a collision with an attacker armed with a cold weapon is substantiated. The essence of the proposed innovations is the formation of professional skills and abilities to apply police coercive measures based on the acquired special theoretical knowledge, introduction to the educational process of special physical training simulated situational tasks and the development of the necessary physical qualities.

The influence of the latest teaching methods on the dynamics of the levels of theoretical and practical training of EG and CG cadets is revealed. Determining the theoretical readiness involved conducting special testing in the form of a survey; practical – by simulating the situation of a collision with an offender armed with a cold weapon in different remote areas.

The study involved second-year cadets, recruited in 2018 (n = 62), who were trained in the specialty “Law Enforcement”, specialization “Criminal Police” at the National Academy of Internal Affairs. The pedagogical experiment lasted from September 2019 to December 2019.

The results of the pedagogical experiment showed the progressive nature of the training of cadets EG and KG. There was a significant difference in both theoretical and practical training of EG ($p < 0,001$). The application of the proposed innovations has significantly increased the theoretical training of cadets EG. Improvements in the level of practical training of cadets were evidenced by the results of the skirmishes. The overall success rate of contractions in EGs increased by 37,3 %. In CG – by 5,1 %. Such results testify to the effectiveness of the developed teaching methodology.

The authors see prospects for further research in the substantiation of methods of improving professional skills and abilities during training sessions in the system of police training.

Key words: teaching methods; educational process; policeman

Стаття надійшла до редколегії 2 вересня 2020 року